

GREENPEACE

EerlijkeBankwijzer®

Oliewinning bij de Noordpool

Eerlijke Bankwijzer & Greenpeace

6 februari 2020

EerlijkeBankwijzer®

Oliewinning bij de Noordpool

Betrokkenheid van Nederlandse financiële instellingen

Eerlijke Bankwijzer en Greenpeace

06 februari 2020

Onderzoek:

Inhoudsopgave

Achtergrond	4
Rusland	6
De Verenigde Staten	8
Noorwegen en het Poolgebied	9
Resultaten	11
Aanbevelingen.....	13
Colofon	14

Achtergrond

Oliewinning bij de Noordpool: mede dankzij uw bank, verzekeraar en pensioen

Terwijl de Nederlandse overheid zich in haar polaire beleid grote zorgen maakt over olie- en gasboringen in het noordpoolgebied, financiert een fors aantal Nederlandse verzekeraars, banken en pensioenfondsen nog altijd legio bedrijven die olie en gas winnen of willen winnen in dit gebied. Hiermee ondermijnt de Nederlandse financiële sector direct de Nederlandse diplomatieke doelen voor het noordpoolgebied.

Door het smelten van de Noordpool wordt het steeds aantrekkelijker om olie en gas te winnen in het noordpoolgebied. Maar het oppompen van extra olie en gas in het gebied zal substantieel bijdragen aan de klimaatcrisis. Risico's op olierampen zijn groot en het opruimen van olie is extreem moeilijk vanwege de barre omstandigheden. De kwetsbare natuur in het noordpoolgebied, die het door de opwarming van de aarde al zwaar heeft, komt zo extra onder druk te staan. Een verbod op oliewinning en mijnbouw (zoals op de Zuidpool) komt echter door onenigheid tussen landen niet tot stand.

Door klimaatverandering warmt het noordpoolgebied op. De opwarming van het gebied is een zichzelf versterkend proces, waardoor de stijging van de jaarlijkse gemiddelde temperatuur in het gebied sinds 1980 twee tot drie keer hoger is geweest dan het wereldgemiddelde. Als gevolg van de opwarming zet de trend van terugtrekkend ijs in het noordpoolgebied zich voort.

Ecosystemen en traditionele levenswijzen in het Arctisch gebied komen door klimaatverandering onder druk te staan. Klimaatverandering draagt bijvoorbeeld bij aan het frequenter ontstaan van branden, erosie van Arctische kustlijnen en verminderen en verdwijnen van Arctische diersoorten en vegetatie. Het smelten van het poolijs zal wereldwijd bijdragen aan veranderingen in atmosferische circulatiepatronen en de hydrologische cyclus. Dit kan leiden tot langduriger en heviger warmtegolven, droogte en extreem weer, die vervolgens kunnen leiden tot mislukte oogsten, overstromingen en conflicten. Tevens zorgt het smelten van de permafrost ervoor dat methaangas vrijkomt, het broeikasgas dat een 25 maal sterker effect heeft dan CO₂. Dit proces verstrekt het wereldwijde broeikas effect. Het smeltwater beïnvloedt de watertemperatuur en circulatiepatronen in de oceanen. De gevolgen van klimaatverandering in het poolgebied zullen over de hele planeet gevoeld worden.

Het is nog niet te laat, de betrokken landen kunnen nog afspreken dat olie- en gasboringen in het noordpoolgebied verboden worden, zoals rond de Zuidpool. Er is al politieke steun voor een Arctisch reservaat van bijvoorbeeld [Finland en het Europees Parlement](#). Olie- en gasbedrijven doen echter hun uiterste best om voldongen feiten te creëren, door steeds verder richting de Noordpool op te rukken. Ze worden daarbij ruimshartig gesteund door de Nederlandse financiële sector, die hiermee rechtstreeks de beleidsdoelen van Nederland ondermijnt. Hoog tijd om de Nederlandse financiële sector aan banden te leggen en ervoor te zorgen dat zij niet meer beleggen in bedrijven die het klimaat en het Arctische gebied in gevaar brengen.

Voor een overzicht van olie- en gasvoorraden en olie- en gasprojecten en licenties, zie de kaarten op deze websites:

- <http://wwfarcticmaps.org/>
- <https://www.nordregio.org/maps/resources-in-the-arctic-2019/>
- <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/figures/arctic-resources>

Nederland hecht groot belang aan samenwerking in het Arctisch gebied, zo blijkt uit beleidsstukken van het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Maar de fragiele samenwerking wordt bedreigd door staten die naar olie en gas zoeken in het noordpoolgebied en daarbij territoriale claims leggen die door anderen worden betwist. Een deel van de Nederlandse financiële sector gooit daarbij olie op het vuur door bedrijven te financieren die de voorhoede vormen van de pogingen om olie en gas te winnen rond de Noordpool. De

vier bedrijven die de grootste operaties en uitbreidingsplannen hebben in het noordpoolgebied zijn alle vier Russisch: Gazprom, Novatek, Rosneft en Lukoilⁱ. Gezamenlijk beleggen de Nederlandse financiële instellingen voor 956 miljoen euro in Russische oliebedrijven, waarvan ABP 740 miljoen voor zijn rekening neemt. In de 30 olie- en gasbedrijven die het meeste willen uitbreiden in het Arctisch gebied, beleggen de Nederlandse instellingen voor 6,4 miljard euro. Daarnaast werd er de afgelopen jaar 4 miljard euro uitgeleend aan deze bedrijven.

In december 2014 werd een [motie](#) aangenomen in de Tweede Kamer. Fracties van onder andere PvdA, CU, D66, Groenlinks en initiatiefnemers Partij voor de Dieren en SP verzoeken “de regering tijdens de internationale klimaatonderhandelingen te pleiten voor het vrijwaren van de Arctische regio van olie- en gaswinning.”ⁱⁱ

Maar de financiële sector voelt zich niet gebonden aan deze motie en financiert bedrijven die vergoed worden met olie- en gasboringen in het Noordpoolgebied met miljarden. Terwijl het kabinet de Tweede Kamer geruststelt met wensdenken (*“Zo wordt stap voor stap gewerkt aan het beschermen van de Noordpool”*ⁱⁱⁱ), maken de olie- en gasbedrijven mede dankzij Nederlandse financiële instellingen gestage vorderingen met het ontginnen van het Arctisch gebied, terwijl het ijs verder smelt.

Ook de Nederlandse regering zelf houdt zich niet aan de motie van de Tweede Kamer. In de kabinetsbrief aan de Kamer, staat niet dat Nederland zich inzet voor het vrijwaren van de Arctische regio van olie- en gaswinning. Het kabinet pleit in plaats daarvan slechts voor terughoudendheid en strenge milieu- en veiligheidsnormen:

“Nederland staat, gezien de grote milieu- en veiligheidsrisico’s, met name in kwetsbare zeeën, terughoudend ten aanzien van verdergaande exploitatie van olie en gas in het noordpoolgebied. De activiteiten die er wel worden ondernomen moeten aan zeer strenge milieu- en veiligheidsnormen voldoen, rekening houdend met de specifieke kwetsbaarheid van het noordpoolgebied. Daarom zal het kabinet zich binnen de VN, de Arctische Raad en bilateraal blijven inzetten voor het uitsluitend laten plaatsvinden van olie- en gaswinning onder zeer strenge milieu- en veiligheidsnormen om zo het voortbestaan van kwetsbare ecosystemen, ecosysteemfuncties en Arctische soorten te waarborgen.”^{iv}

ⁱ https://www.ran.org/wp-content/uploads/2019/03/Banking_on_Climate_Change_2019_vFINAL1.pdf, pag. 95

ⁱⁱ Motie van de leden Thieme en Roemer over geen olie- en gaswinning in het Arctisch gebied:
<https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2014Z22258&did=2014D44916>

ⁱⁱⁱ Tweede Kamer, vergaderjaar 2019–2020, 35 300 V, nr. 6, pag. 16

^{iv} Tweede Kamer, vergaderjaar 2018–2019, 35 000 V, nr. 82, pag. 8

Rusland

Actie van Greenpeace tegen olieboringen in de Arctic door Gazprom, 2013 © Denis Sinyakov / Greenpeace

Rusland gaat er vanuit dat de Arctische regio, inclusief de Noordelijke IJszee, in de nabije toekomst zal fungeren als grootste leverancier van olie- en gas voor de Russische economie. Door klimaatverandering worden de wateren boven Siberië bevaarbaar en wordt het exploiteren van delfstoffen rendabel. Gazprom was het eerste Russische bedrijf dat olie uit het Noordpoolgebied haalde, bij de [Prirazlomnoje](#) olievelden, waar mogelijk meer dan 70 miljoen ton olie onder ligt. In Rusland leven veel inheemse volken in de Arctische regio, hun [rechten](#) worden vaak met voeten getreden. De Russische olie-industrie wordt achtervolgd door schandalen rond [olielekkages](#) en [conflicten met inheemse volken](#).

Op het noordelijke schiereiland Jamal wordt sinds 2013 Liquefied Natural Gas (LNG) gewonnen. China importeert groeiende hoeveelheden LNG uit Arctisch Rusland. Betrokken bedrijven zijn Gazprom, Novatek, de China National Petroleum Corporation (CNPC) en Total. Total bereidt samen met Novatek een naar eigen zeggen '[gigantisch](#)' gaswinningsproject voor in het Gydan schiereiland. Rusland werkt intensief samen met [India](#) en [China](#) aan uitbreiding van de oliewinning in het Arctisch gebied.

Rosneft

Oliemaatschappij [Rosneft](#) heeft concessies (vergunningen) voor vrijwel de gehele [Arctische kustlijn](#) van Rusland. Onderzoeksbureau Rystad schrijft: *“Production in the Arctic region is set to grow with especially rapid expansion forecasted by 2025 and onwards. Norway and Canada are currently the main producing countries in the region, and their production volumes are anticipated to increase as important greenfield projects are developed and put on stream. However, massive discoveries are still in the pipeline to be sanctioned, which provides the exceptional potential for future regional expansion. Russia in particular stands out in terms of discovered resources in the Arctic. Russia is therefore seen to become a key regional player [post-2030](#).”*

Lukoil

Oliemaatschappij Lukoil heeft een historie van [olielekkages](#), ongelukken rond [olieboringen](#) en [conflicten](#) met de lokale bevolking. [In de Komi provincie](#), in West Siberië is Lukoil in conflict gekomen met inheemse volken. Lukoil heeft haar operaties uitgebreid tot in de laatste [waardevolle "moswouden"](#).

De Verenigde Staten

Protest tegen olieboringen. Washington, 2016 © Tim Aubry / Greenpeace

De Amerikaanse president Trump wil, in tegenstelling tot zijn voorganger, oliewinning in beschermd Arctisch gebied [opvoeren](#). Er wordt op dit moment vooral gewerkt aan projecten aan de Noordkust van Alaska, o.a. door Exxon, Hilcorp en ConocoPhillips. Als olie- en gasboringen in de Arctic National Wildlife Refuge worden toegestaan, dan leidt dat tot 2050 tot een CO₂-uitstoot die gelijk staan aan de jaarlijkse uitstoot van 50 kolencentrales. Omdat bij dit soort projecten ook veel methaan vrijkomt is de schade aan het klimaat nog groter. Boringen in de kustvlaktes zijn nadelig voor de kariboepopulatie en bedreigen daarmee ook de Gwich'in stammen, die voor 80% van hun voedsel afhankelijk zijn van de rondtrekkende kariboukuddes. Het verstoren van het gebied en de kariboukuddes bedreigt hun voedselvoorziening en tast hun mensenrechten aan. Daarom verzetten de Gwich'in inheemse volken zich tegen oliewinning in dit gebied.

"Drilling in the Arctic Refuge would permanently destroy the primary food source of the Gwich'in people, our culture, and our way of life. Now we must call on oil companies and the banks that fund them to stand with the Gwich'in and leave this pristine and fragile place intact. The survival of my people depends on it."

Bernadette Demientieff Executive Director, Gwich'in Steering Committee

Noorwegen en het Poolgebied

Kayakprotest tegen olieboringen in de Arctic, Noorwegen 2019 © Jonne Sippola / Greenpeace

Noorwegen is een van de grootste [exporteurs](#) van olie ter wereld. Het feit dat zelfs een zeer rijk land als Noorwegen niet bereid is haar olie-exporten te reduceren, is het perfecte excuus voor landen overal ter wereld om ook hun olievoorraden te exploiteren en zo de klimaatcrisis verder op te stoken. Greenpeace en Young Friends of the Earth hebben een [rechtszaak](#) aangespannen tegen de plannen van Noorwegen om oliewinning in de Arctic uit te breiden.

Equinor

Equinor, voorheen bekend als Statoil, is het grootste olieconcern in de Noorse wateren. Het bedrijf is ook mondiaal actief, onder andere in [Australië](#) en [Argentinië](#). Equinor is al lange tijd een van de meest actieve oliebedrijven in het poolgebied, met concessies in bijna alle landen rond de Noordpool. Equinor noemt de Barentszee de “gateway to the Arctic” en heeft er de afgelopen tijd diverse putten geboord op zoek naar olie. En hoewel Equinor vooralsnog stopt met boringen in het Zuidoosten van de koude Barentszee omdat het daar te weinig olie heeft gevonden, bezit het bedrijf nog steeds omstreden concessies verderop in het Noorden. Equinor ontwikkelt bovendien plannen voor het westelijker gelegen Wisting veld, samen met het Oostenrijkse olieconcern OMV.

Aker BP

Aker BP is eigendom van Aker, DetNorske en BP en is vooral actief op het Noorse deel van de poolzee. Het heeft meerdere concessies in dit gebied, waaronder een naast het poolijs. Dit is erg controversieel in Noorwegen. Een aantal concessies ligt bovendien naast het natuurreservaat Beren-eiland, halverwege de Noordkaap en Spitsbergen. In 2020 wil Aker BP de omstreden Stangnestind-put boren nabij de Russische grens in de Barentszee.

BP

BP is [grootaandeelhouder](#) van Rosneft, heeft een joint venture met Rosneft in Rusland en is actief in olie-exploratie in de Yenisey-Khatanga regio en de [Yamal-Nenets regio](#). BP won olie bij Prudhoe Bay in Alaska en verkocht haar Alaska operaties aan Hilcorp in 2019. BP voerde een [actieve lobby](#) bij de regering Trump voor openstelling van het Arctische gebied bij Alaska voor oliewinning. Dit weerhoudt Nederlandse banken, verzekeraars en pensioenfondsen echter niet om volop te beleggen in BP, met een bedrag van bijna 1,5 miljard euro.

Resultaten

Onderzoeksbureau Profundo heeft leningen aan en beleggingen in de [30 belangrijkste olie- en gasbedrijven](#)^v die actief zijn in het Poolgebied in kaart gebracht. Daarbij is gekeken naar de banken ABN Amro, Volksbank/ASN, ING, NIBC, Rabobank, Triodos Bank en Van Lanschot Kempen, de pensioenfondsen ABP, PFZW en PMT en de verzekeraars NN Group en Aegon. Details zijn te vinden in het [achtergrondrapport](#). De financiële instellingen hebben de gelegenheid gekregen om de gevonden bedragen te controleren.

Financiering

Banken financieren bedrijven door krediet te verstrekken of door aandelenuitgiftes te organiseren, ook wel onderwriting genoemd. Bij onderwriting koopt een bank aandelen aan die nieuw worden uitgegeven door een bedrijf, met de bedoeling deze door te verkopen. De bank garandeert zo de aandelenuitgifte.

Financiering in miljoenen euro's

	Leningen	Underwriting	Totaal
ING Group	2.189	1.210	3.399
ABN Amro	625	18	643
Total Row	2.814	1.228	4.042

Rabobank, Volksbank/ASN, Triodos Bank, NIBC en Van Lanschot Kempen financieren geen bedrijven die actief zijn in het poolgebied.

Beleggingen

Banken, pensioenfondsen en verzekeraars beleggen in aandelen en obligaties. Dit zijn waardepapieren die verhandeld kunnen worden.

Beleggingen in miljoenen euro's

	Aandelen	Obligaties	Totaal
Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds (ABP)	2.623	392	3.024
Pensioenfonds Zorg en Welzijn (PFZW)	612	311	923
Pensioenfonds Metaal en Techniek (PMT)	480	372	852
Aegon	256	539	795
NN Group	434	45	479
Van Lanschot Kempen	179	17	196
ABN Amro	107	39	146
ING Group	5	0	5
Totaal	4.705	1.716	6.421

^v https://www.ran.org/wp-content/uploads/2019/03/Banking_on_Climate_Change_2019_vFINAL1.pdf, pag. 95

Goede voorbeelden

Het Zweedse publieke pensioenfonds AP7 [trok haar beleggingen terug](#) uit Gazprom vanwege boringen in Arctisch gebied. AP7 zegt dat ze niet wil beleggen in bedrijven die betrokken zijn bij olie of gas uit het poolgebied.

Rabobank is een van de banken die stappen hebben gezet. Het sluit Arctische olie en gaswinning op land en op zee, al jaren formeel uit. Volksbank/ASN en Triodos investeren helemaal niet in de olie- en gassector.

Slechte voorbeelden

ABP, het grootste pensioenfonds van de EU, klopt zich op de borst dat het Shell ervan heeft weerhouden om naar olie te boren bij Alaska. Waarom steekt ABP dan wel 3 miljard in bedrijven als Exxon, Rosneft, Gazprom en BP, die de voorhoede vormen van olie- en gaswinning in het Arctisch gebied?

ING, de grootste bank van Nederland, werkt aan het in lijn brengen van haar leningenportefeuille met het Klimaatakkoord van Parijs. Toch leende de bank 3,4 miljard euro uit aan bedrijven die betrokken zijn bij oliewinning rond de Noordpool, waaronder Lukoil, Norilsk Mining en [Lundin Petroleum](#).

Aanbevelingen: wat kunnen de overheid en financiële instellingen doen?

De overheid

1. De overheid moet zich onverkort inzetten voor het vrijwaren van de Arctische regio van olie- en gaswinning, conform de aangenomen kamermotie Thieme en Roemer van december 2014.
2. De overheid en de samenleving mogen van instellingen in de financiële sector verwachten dat ze zich committeren aan het [klimaatbeleid](#), ook buiten de landsgrenzen. De regering kan een verbod opleggen aan de financiële sector om te investeren in olie- en gasbedrijven die actief zijn in het Arctisch gebied.
3. De overheid dient haar agentschappen, zoals RVO en Atradius DSB, op te dragen geen medewerking te verlenen aan projecten voor delfstoffenwinning in Arctisch gebied.

Financiële instellingen

1. Blijven investeren in de uitbreiding van de productie van olie en gas valt niet te rijmen met de afspraken die in Parijs gemaakt zijn om het klimaat te beschermen. Voor de poolgebieden komen daar de niet te controleren risico's voor het Arctische milieu bij. De Eerlijke Bankwijzer en Greenpeace roepen daarom op tot een onmiddellijke stop op het financieren van fossiele energie-projecten in de poolgebieden, op land en op zee^{vi}.
2. Financiële instellingen dienen hun obligaties en beleggingen in bedrijven die betrokken zijn bij projecten in poolgebieden zo snel mogelijk te verkopen. Zolang de beleggingen nog niet zijn verkocht, dienen zij aandeelhoudersresoluties te steunen die bedrijven opdragen af te zien van projecten in poolgebieden en hun bedrijfsvoering in lijn te brengen met het Parijs-akkoord.

^{vi} Een aantal banken sluit offshore oliewinning uit in de Noordpool regio. Maar ook onshore boringen brengen grote ecologische risico's voor het Arctisch gebied met zich mee, omdat ze gepaard gaan met vervoer per schip in gebieden waar zeer barre omstandigheden gelden en langdurige periodes zonder zonlicht, waardoor het risico op olierampen groot is en het opruimen van olie extreem moeilijk. Meer informatie over lekkages: . Meer informatie over lekkages: <https://uneartthed.greenpeace.org/2014/08/11/oil-swamps-usinsk-investigation-finds-russian-oil-spills-six-times-size-deepwater-horizon/> en <https://insideclimatenews.org/news/07032017/cook-inlet-natural-gas-pipeline-spill-alaska-phmsa-hilcorps-oil>

Colofon

Greenpeace Nederland en Eerlijke Bankwijzer^{vii}, februari 2020

Tekst: Kees Kodde en Evert Hassink

Financiële analyses: Profundo, Jeroen Walstra

Lay out: Lilies van Poorten

Coverfoto: Jani Sipilä / Greenpeace

The Greenpeace logo, featuring the word "GREENPEACE" in a bold, green, sans-serif font.The Eerlijke Bankwijzer logo, consisting of a maroon speech bubble shape with the text "EerlijkeBankwijzer®" in white, sans-serif font.

^{vii} De Eerlijke Bankwijzer is een samenwerkingsverband van Amnesty International, Milieudefensie, Oxfam Novib, PAX en World Animal Protection. Niet alle organisaties van de Eerlijke Bankwijzer werken op het gebied van alle thema's en/of sectoren waar het onderzoek van de Eerlijke Bankwijzer op focust. Rapporten over specifieke thema's reflecteren daarom niet noodzakelijkerwijs de mening van alle betrokken organisaties van de Eerlijke Bankwijzer.